

χειμών, -ῶνος, ὁ (βλ. [γιών](#))· **I. 1.** χειμώνας, αντίθ. προς το *θέρος*, σε Ομήρ. *Ιλ.*, *Ατ.*: *χειμῶνος*, την ώρα του χειμώνα, σε Ξεν.: *τοῦ χειμῶνος*, κατά τη διάρκεια του χειμώνα, σε Θουκ.: *χειμῶνα*, στη διάρκεια του χειμώνα, σε Σοφ.: *τὸν χειμῶνα*, κατά τον χειμώνα, σε Ηρόδ., Ξεν. **2.** το χειμερινό σημείο του ορίζοντα, ο βορράς, *Βορέας καὶ χειμῶν*, σε Ηρόδ. **II. 1.** χειμερινός καιρός, χειμερινή θύελλα και γενικά θυελλα, σε Όμηρ., Ηρόδ., *Ατ.*: *χειμῶν κατερράγη*, σε Ηρόδ.: *ἐπέπεσέ σφι χειμῶν μέγας*, στον ίδ.: *ὥρσε θεὸς χειμῶνα*, σε Αισχύλ.: *χειμῶν νοτερός*, καταγιγίδα με βροχή, σε Θουκ.: σε πληθ., *ὕπὸ τῶν χειμῶνων*, με την έννοια των χειμερινών θυελλών, σε Ηρόδ. **2.** μεταφ., *θεόσσυτος χειμῶν*, καταγιγίδα συμφορών που στάλθηκε από τους θεούς, σε Αισχύλ.: *δορὸς ἐν χειμῶνι*, μέσα στη θύελλα της μάχης, σε Σοφ.: *θολερῶ χειμῶνι νοσήσας*, λέγεται για τη μανία του Αίαντα, σε Σοφ.

χείρ, ἡ, *χειρός, χειρί, χεῖρα*, δυϊκ. *χεῖρε, χεροῖν*, πληθ. *χεῖρες, χερῶν, χερσί, χεῖρας*· η παραλήγουσα συνήθως βραχεία, όταν η λήγουσα είναι μακρά· αλλά οι ποιητές χρησιμοποιούν τη λήγουσα μακρά ή βραχεία, όπως απαιτεί το μέτρο, *χειρός, χερί, χέρα, χέρε, χέρες, χέρας*, ποιητ. τύποι, δοτ. πληθ. *χείρεσι, χείρεσσι, χέρεσσι*· αιτ. πληθ. *χέρρας*· **I.** χέρι, σε Όμηρ. κ.λπ.· επίσης το χέρι και ο αγκώνας, *χεῖρα μέσην ἀγκῶνος ἔνερθεν*, σε Ομήρ. *Ιλ.*: *χεῖρες ἀπ' ὤμων ἀῖσσαντο*, σε Ησίοδ.: ομοίως, *ἐν χερσὶ πεσεῖν*, μέσα στα χέρια, σε Ομήρ. *Ιλ.* κ.λπ.: *ἄκρη χεῖρ*, λέγεται για να δηλώσει τη διάκριση του χεριού από τον αγκώνα, σε Ομήρ. *Ιλ.* **II.** Ειδικότερες χρήσεις: **1.** λέγεται για να δηλώσει τη θέση, *ἐπ' ἀριστερὰ χειρός*, σε Ομήρ. *Οδ.*: *ἐπὶ δεξιὰ χειρός*, σε Πίνδ.: *λαιᾶς χειρός*, με το αριστερό χέρι, σε Αισχύλ.: *ποτέρας τῆς χειρός*; με ποιο χέρι; σε Ευρ. **2.** δοτ. συνήθως με ρήματα τα οποία δηλώνουν τη χρήση των χεριών, *χειρὶ λαβεῖν, χερσὶν ἐλέσθαι* κ.λπ., σε Όμηρ. κ.λπ. **3.** η γεν. χρησιμοποιείται όταν κάποιος παίρνει κάποιον από το χέρι, *χειρὸς ἔχειν τινά*, σε Ομήρ. *Ιλ.*: *χειρὸς ἐλῶν*, στο ίδ. **4.** η αιτ. χρησιμοποιείται όταν κάποιος παίρνει το χέρι κάποιου, *χεῖρα γέροντος ἐλῶν*, σε Ομήρ. *Ιλ.*: *χεῖράς τ' ἀλλήλων λαβέτην*, σε ένδειξη καλής πίστης, σε Ομήρ. *Ιλ.* **5.** άλλες χρήσεις της αιτ.: **α)** λέγεται για τους ικέτες, *χεῖρας ἀνασχεῖν θεοῖς*, δηλ. σε προσευχή, σε Ομήρ. *Ιλ.*: *ἀμφὶ δὲ χεῖρας δειρῆ βάλλ' Ὀδυσῆϊ και Ἀρήτης βάλε γούνασι χεῖρας Ὀδυσσεύς*, σε Ομήρ. *Οδ.*: επίσης, *χεῖρας αἶρειν*, το σήκωμα χεριού κατά την ψηφοφορία, σε Ξεν. κ.λπ.: *χεῖρα ὑπερέχειν τινός ἢ τινί*, κρατώ το χέρι πάνω από κάποιον, ως προστάτης, σε Ομήρ. *Ιλ.* **β)** λέγεται με αρνητική σημασία, *χεῖρας ἢ χεῖρα ἐπιφέρειν τινί, ἐφίναί τινί*, σε Όμηρ. **γ)** *χεῖρας ἀπέχειν τινός*, κρατώ τα χέρια μου μακριά από κάποιον ή κάτι, *Λατ. abstinere manus a aliquo*, στον ίδ. **6.** με πρόθ., *ἀπὸ χειρὸς λογιζέσθαι*, λογαριάζω πρόχειρα, άξεστα, σε Αριστοφ.: *διὰ χερῶν λαβεῖν*, κυριολεκτικά, παίρνω κάτι ανάμεσα στα χέρια μου, σε Σοφ.: *διὰ χειρὸς ἔχειν*, έχω στο χέρι μου, δηλ. κάτω από την εξουσία μου, σε Θουκ.: και ομοίως, ασχολούμαι με κάποια εργασία, στον ίδ.: ομοίως, *εἰς χεῖρας λαμβάνειν*, παίρνω κάτι στα χέρια μου, αναλαμβάνω, σε Ευρ.: *ἀγεσθαί τι ἐς χεῖρας*, σε Ηρόδ.: *ἐς χεῖρας ἰκέσθαι τινός*, πέφτω στην εξουσία κάποιου, σε Ομήρ. *Ιλ.*: *ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, ἰέναι τινί*, χτυπιέμαι με κάποιον ή ερχόμαστε σε συμπλοκή, *Λατ. manum conserere cum aliquo*, σε Αισχύλ., Σοφ., Ηρόδ.: ομοίως, *ἐς χερῶν νόμον ἀπικέσθαι*· επίσης, *εἰς χεῖρας δέχεσθαι ἢ ὑπομένειν*, αναμένω την επίθεσή τους, σε Ξεν., Θουκ.: *ἐκ χειρός, πλησίον, ἀπὸ κοντά*, *Λατ. cominus*, σε Ξεν.: *ἐν χερσὶ ἢ ἐν χειρὶ ἔχειν*, όπως *διὰ χειρὸς ἔχειν*, έχω στο χέρι, εἶμαι απασχολημένος με κάτι, σε Ηρόδ., Πλάτ.: *ἐν χερσὶ*, από κοντά, *Λατ. cominus*, σε Θουκ.: *κατὰ χειρός*, λέγεται για το πλύσιμο των χεριών πριν από το φαγητό, *ὕδωρ κατὰ χειρός ἢ κατὰ χειρὸς ὕδωρ* (ενν. *φερέτω τις*), σε

Αριστοφ.· *μετὰ χερσὶν ἔχειν*, ανάμεσα δηλ. μέσα στα χέρια, σε Ομήρ. Ιλ.· αλλά, *μετὰ χειρᾶς ἔχειν*, έχω στα χέρια, ασχολούμαι με κάτι, σε Ηρόδ., Θουκ.· *πρὸ χειρῶν*, μπροστά και πολύ κοντά σε κάποιον, σε Σοφ., Ευρ.· *πρὸς χεῖρα*, προς ένα σημείο που δείχνει το χέρι μου, σε Σοφ.· *ὑπὸ χεῖρα ποιεῖσθαι*, φέρνω κάποιον κάτω από την εξουσία μου, τον έχω του χεριού μου, σε Ξεν.· πρβλ.

ὑποχείριος, **III**. λέγεται για να δηλώσει ενέργεια ή έργο, αντίθ. προς τα απλά λόγια, σε πληθ. *ἔπαισι καὶ χερσὶν ἀρήξουσιν*, σε Ομήρ. Ιλ.· *χερσὶν τε ποσὶν τε*, στο ιδ.· *χερσὶν ἢ λόγῳ*, σε Σοφ.· *μᾶ χειρὶ*, με το ένα χέρι, σε Δημ.· *χειρὶ τε ποδὶ καὶ πάσῃ δυνάμει*, σε Αισχίν.· ιδίως, λέγεται για έργα βίας, *πρὶνχειρῶν γεύσασθαι*, πριν δοκιμάσουμε τη βία, σε Ομήρ. Οδ.· *ἀδίκων χειρῶν ἄρχειν*, κάνω αρχή της αδικίας, σε Ξεν. **IV**. όπως Λατ. manus, σώμα ανδρῶν, ποσό, αριθμός, σε Ηρόδ., Θουκ.· *πολλῇ χειρὶ*, σε Ευρ.· *οἰκεία χεῖρ*, λέγεται για *χεῖρ οἰκετῶν*, στον ιδ. **V**. το χέρι κάποιου, δηλ. η γραφή, το γράψιμο, σε Κ.Δ.· επίσης έργο με το χέρι, έργο τέχνης, *σοφαὶ χεῖρες*, σε Ανθ. **VI**. λέγεται για κάθε εργαλείο που μοιάζει με χέρι: **1**. μέρος της πανοπλίας ή όπλο, σε Ξεν. **2**. *χεῖρ σιδηρᾶ*, είδος αρπάγης, αρπάγη, σε Θουκ.

χειρᾶγωγέω, μέλ. -ήσω, οδηγώ κάποιον από το χέρι, απόλ., σε Λουκ.

χειρ-ἄγωγός, ὁ, κάποιος που οδηγεί κάποιον από το χέρι, καθοδηγητής, οδηγός, σε Κ.Δ.

χειρ-απτᾶζω, μέλ. -άσω (ἄπτω), αγγίζω με το χέρι, παίρνω με το χέρι, πιάνω, σε Ηρόδ.

χείρεςσι, Επικ. δοτ. πληθ. του *χείρ*.

χειριδωτός, -όν, αυτός που έχει μανίκια, *κιθῶν χειριδωτός*, λέξη από τους Ασιάτες, σε Ηρόδ.· πρβλ. **ἔξωμῖς**.

χείριος, -α, -ον, = *ὑποχείριος*, μέσα στα χέρια, κάτω από τη δύναμη ή τον έλεγχο, σε Ευρ.· συνηθέστερα με ρήμα, *χειρίαν ἀφείς τινι*, με έχεις αφήσει ως αιχμάλωτο σε κάποιον άλλο, σε Σοφ.· *χείριον λαβεῖν τινα*, λαμβάνω κάποιον υπό την εξουσία μου, σε Ευρ.

χειρίς, -ῖδος, ἢ (χείρ), κάλυμμα για το χέρι, γάντι, σε Ομήρ. Οδ., Ξεν.· επίσης, κάλυμμα του χεριού, μανίκι, όπως αυτά που φορούσαν οι Πέρσες, Λατ. manica, σε Ηρόδ.

χειρο-δάϊκτος[ᾶ], -ον (δαΐζω), αυτός που φονεύεται από χέρι, σε Σοφ.

χειρό-δεικτος, -ον (δείκνυμι), Λατ. digito monstratus, δακτυλοδεικτούμενος, φανερός, σε Σοφ.

χειρο-δίκης[ῖ], -ου, ὁ (δίκη), κάποιος που επιβάλλει το δίκιο του με τα χέρια, χρησιμοποιεί το δίκαιο της πυγμής, σε Ησίοδ.

χειρο-δράκων[ᾶ], -οντος, ὁ, αυτός που έχει φίδια αντί για χέρια, σε Ευρ.

χειρο-ήθης, -ες (ἥθος)· **1**. αυτός που μπορεί εύκολα να γίνει αντικείμενο μεταχείρισης, ευχερίστος· λέγεται για ζῶα, υπάκουος, ήμερος, πειθήνιος, Λατ. mansuetus, σε Ηρόδ., Ξεν. **2**. λέγεται για πράγματα, υποφερτός, σε Πλούτ.

χειρό-μακτρον, τό, ύφασμα για το σκούπισμα των χεριῶν, πετσέτα, πετσέτα φαγητού, Λατ. mantile, σε Ηρόδ., Ξεν.

χειρο-μύλη[ῦ], ἢ, χειροκίνητος μύλος, σε Ξεν.

χειρο-νομέω, μέλ. -ήσω, κινώ τα χέρια μου με φιγούρες παντομίμας, κάνω χειρονομίες, σε Ξεν.· *τοῖσι σκέλεσι χειρονομεῖν*, λέγεται για κάποιον που στέκεται πάνω στο κεφάλι του, σε Ηρόδ.

χειρονομία, ἢ, χειρονομία, σε Λουκ.

χειρο-πληθής, -ές (πλήθος), αυτός που γεμίζει τα χέρια, *λίθος*, σε Ξεν.· *κορύνη*, σε Θεόκρ.

χειρο-ποιέω, φτιάχνω με το χέρι — Μέσ., *χειροποιείται τάδε*, διαπράττει αυτές τις ενέργειες, σε Σοφ.

χειρο-ποίητος, -ον, αυτός που έχει φτιαχτεί με το χέρι, τεχνητός, αντίθ. προς το *αὐτοφυής* (φυσικός), σε Ηρόδ.· *φλόξ χειροποίητη*, φωτιά που άναψε από χέρι ανθρώπου, σε Θουκ.

χειρο-τένων, -οντος, ό, ή, αυτός που έχει τα χέρια τεντωμένα, λέγεται για τον κάβουρα, σε Βατραχομ.

χειρότερος, -α, -ον, Επικ. αντί *χείρων*, σε Ομήρ. Ιλ., Ησίοδ.

χειροτέχνημα, -ατος, τό, έργο τέχνης, σε Βάβρ.

χειρο-τέχνης, -ου, ό, αυτός που εργάζεται με τα χέρια, τεχνίτης, σε Αριστοφ. κ.λπ.· *τίς ό χειροτέχνης ίατορίας*; ποιος είναι ο επιδέξιος γιατρός; σε Σοφ.

χειροτεχνία, ή, εργασία με το χέρι, σε Πλάτ.

χειροτεχνικός, -ή, -όν, 1. αυτός που ανήκει ή ταιριάζει σε χειροτεχνία, επιδέξιος, *χειροτεχνικώτατος*, σε Αριστοφ. **2.** λέγεται για τεχνίτες, σε Πλάτ.

χειροτονέω, μέλ. -ήσω (χειρότονος)· **I.** σηκώνω ψηλά το χέρι μου με σκοπό να ψηφίσω, σε Πλούτ., Λουκ. **II. 1.** με αιτ. προσ., ψηφίζω κάποιον, εκλέγω, κυρίως με ανάταση των χειρών, σε Αριστοφ., Δημ. — Παθ., εκλέγομαι, σε Αριστοφ. κ.λπ.· *χειροτονηθῆναι*, εκλογή με ανάταση χειρών, αντίθ. προς το *λαχεῖν*, εκλογή με κλήρο, σε Πλάτ. κ.λπ. **2.** με αιτ. πράγμ., ψηφίζω για κάτι, σε Δημ.· ομοίως, με απαρ., ψηφίζω να..., σε Αισχίν. — Παθ., *κεχειροτόνηται ὕβρις εἶναι*, ψηφίστηκε, ορίστηκε, αποφασίστηκε ότι είναι ὕβρις, σε Δημ.

χειροτονητός, -ή, -όν, ρημ. επιθ., εκλεγμένος με ανάταση χειρών, σε Αισχίν.· ἀρχή χειροτονητή, εκλεγμένη αρχή, αντίθ. προς το *κληρωτή*, σε Αισχίν.

χειροτονία, ή, 1. ψηφοφορία ή εκλογή με ανάταση χειρών, σε Θουκ. **2.** εκλογή, Λατ. *suffragium*, σε πληθ., σε Αισχίν.

χειρό-τονος, -ον (τείνω), αυτός που σηκώνει τα χέρια, *λιταί χειρότονοι*, δεήσεις που γίνονται με υψωμένα τα χέρια, σε Αισχίν.

χειρουργέω (χειρουργός)· **1.** κάνω κάτι με τα χέρια, εκτελώ, ιδίως, λέγεται για πράξεις βίας, σε Θουκ., Αισχίν. **2.** έχω στο χέρι, ασκώ πρακτικώς, σε Αριστ.

χειρούργημα, -ατος, τό, εργασία με τα χέρια, σε Πλάτ.

χειρουργία, ή, I. εργασία με τα χέρια, άσκηση χειροτεχνίας ή τέχνης, δεξιότητα, σε Πλάτ. **II.** χειροτεχνία, στον ίδ.· ιδίως, άσκηση της χειρουργικής, χειρουργία.

χειρουργικός, -ή, -όν, αυτός που ανήκει ή ταιριάζει σε εργασία των χειρών, σε Αριστ.

χειρ-ουργός, -όν (*έργω)· **I.** αυτός που κάνει κάτι με το χέρι, σε Πλούτ. **II.**

χειρουργός, ό, γιατρός που κάνει εγχειρήσεις, χειρουργός, σε Πλούτ., Ανθ.

χειρώω, μέλ. -ώσω (χείρ)· **I.** φέρνω κάτι μέσα στο χέρι μου, καταφέρνω, εξουσιάζω υποτάσσω, σε Αριστοφ. **II. 1.** συνηθέστερα σε Μέσ., μέλ. *-ώσομαι*, αόρ. *α' έχειρωσάμην*, παρακ. *κεχειρώμαι*· νικώ, καταβάλλω, υποτάσσω, σε Ηρόδ., Τραγ. κ.λπ.· *αιχμαλωτίζω*, σε Ευρ.· ομοίως, *τήνδ' έχειρούμην άγραν*, γίνομαι κύριος αυτής της λείας, σε Σοφ. **2.** χωρίς την έννοια της βίας, τιθασεύω, ημερώνω, σε Ξεν. κ.λπ. **III.** *χειροῦμαι*, επίσης Παθ., υποτάσσομαι, κυριεύομαι, σε Τραγ.· μέλ. *χειρωθήσομαι*, σε Δημ.· αόρ. *α' έχειρώθην*, σε Ηρόδ., Σοφ.· παρακ. *κεχειρώμαι*, σε Αισχύλ., Θουκ.

χείρωμα, -ατος, τό, I. 1. αυτό το οποίο κατακτάται, κατάκτηση, σε Αισχύλ. **2.** έργο βίας, επίθεση, σε Σοφ. **II.** εργασία που έγινε με τα χέρια, *τυμβοχόα χειρώματα*, λέγεται για χώμα που ρίχνεται πάνω στον τάφο, σε Αισχύλ.

χείρων, ό, ή, ουδ. *χειρον*, ουδ. -ονος, αιτ. -ονα· ονομ. και αιτ. πληθ. *χείρονες*, -ας, *χείρονα*, συνηρ. στον Αττ. πεζό λόγο, *χείρους*, *χείρω*· δοτ. *χείροσι*, ποιητ. *χειρόνεσσι* (για Επικ. και Δωρ. τύπους **χερείων**, **χερήων**, ποιητ. **χειρότερος** και **χερειότερος**, βλ. αυτ.)· ανώμ. συγκρ. του **κακός** (από √*XEP*, βλ. **χερείων** II)· **I. 1.** λέγεται για ανθρώπους, χειρότερος, προστυχότερος, υποδεέστερος, σε Όμηρ. κ.λπ.· *σὺ μὲν ἐσθλός, ἐγὼ δὲ σέθεν πολὺ χείρων*, σε Ομήρ. Ιλ.· με ηθική έννοια, χειρότερος από τους άλλους, πανούργος, σε Σοφ., Θουκ. κ.λπ. **2.** χειρότερος σε ποιότητα, κατώτερος, σε Ομήρ. Ιλ.· *χείρων ἐς τὴν ἀρετήν*, σε Πλάτ.· *χείρων τὰ πολεμικά*, σε Ξεν.· με απαρ., *χείρων ποιεῖν*, στον ίδ. **II. 1.** λέγεται για πράγματα, κατώτερος, σε Ομήρ. Ιλ., Ξεν. **2.** χειρότερος, σοβαρότερος, σφοδρότερος, βαρύτερος, νόσος, σε Ευρ.· *μοῖρα*, σε Πλάτ. **III.** ουδ. χρησιμ. και: **1.** ως ουσ., *τὰ χερείονα*, η χειρότερη συμβουλή, λανθασμένη συμβουλή, σε Ομήρ. Ιλ.· *ἐπὶ τὸ χειρον, τρέπεσθαι, κλίνειν*, εκπίπτω, γίνομαι χειρότερα, σε Ξεν. **2.** *ἀλλὰ σοὶ αὐτῷ χειρόν* (ενν. *ἐστι*) ή *χειρον* (ενν. *ἔσται*), αυτό είναι ή θα γίνει χειρότερο για κάποιον, σε Ομήρ. Οδ., Ξεν.· *οὐ χειρον*, σε μια απάντηση, δεν θα κάνεις άσχημα, σε Αριστοφ. **3. α)** ως επίρρ., όπως Λατ. *pejus*, χειρότερο, *χειρον βουλεύεσθαι*, σε Θουκ.· *βιῶναι ζῆν*, σε Πλάτ. **β)** σε μικρότερο βαθμό, λιγότερο, σε Ξεν. κ.λπ.

B. υπερθ. **χείριστος**, -η, -ον, χείριστος, Λατ. *pessimus*, σε Πλάτ. κ.λπ.· ιδίως, *οἱ χείριστοι*, άνθρωποι κατώτατου επιπέδου, σε Ξεν.

Χείρων, -ονος, Αιοιλ. **Χέρρων, ό (χείρ)**, Χείρων, ένας από τους Κενταύρους, διάσημος χειρουργός (πρβλ. **χειρουργός** II), δάσκαλος του Αχιλλέα, σε Ομήρ. Ιλ.

χειρ-ώναξ, -ακτος, ό, κάποιος που είναι κύριος των χειρών του, (*ἀναξτῶν χειρῶν*), δηλ. αυτός που εργάζεται με τα χέρια του, τεχνίτης, δημιουργός, σε Ηρόδ.

χειρωναξία, Ιων. -ίη, ή, εργασία με το χέρι, τέχνη, σε Ηρόδ., Αισχύλ.

Χειρώνις (ενν. *βιβλος*), -ίδος, ή, βιβλίο χειρουργικής, σε Ανθ.

χείσομαι, μέλ. του *χανδάνω*.

χείω, Επικ. αντί *χέω*, χύνω.

χελεύς, -έως, ό, = *χέλυς*, σε Ησύχ.

χελιδόνειος, -ον, βλ. **χελιδόνιος**.

χελιδόνιον, τό, φυτό, σε Θεόκρ., Ανθ.

χελιδόνιος ή -ειος, -α, -ον (χελιδών), αυτός που ανήκει στο χελιδόνι, όμοιος με χελιδόνι, ιδίως με χρώμα όμοιο με το χρώμα του λαιμού του χελιδονιού, ερυθρός-μελαμψός, κοκκινόμαυρος, σε Αριστοφ.

χελιδονίς, -ίδος, ή, ποιητ. αντί *χελιδών*, σε Ανθ.

χελιδόνισμα, -ατος, τό, τραγούδι του χελιδονιού, παλιό τραγούδι που το τραγουδούσαν κατά την επιστροφή των χελιδονιών, πρβλ. Αριστοφ. Όρν. 1410 κ.ε.

χελιδών, -όνος, ή, κλητ. *χελιδόν*, επίσης *χελιδοῖ* (όπως αν προερχόταν από ονομ. *χελιδά*)· χελιδόνι, σε Ομήρ. Οδ. κ.λπ. **I.** η λαλιά του χελιδονιού χρησιμοποιήθηκε παροιμ. για τις βάρβαρες γλώσσες από τους Έλληνες, σε Αισχύλ.· *χελιδόνων μουσεῖα* (βλ. **μουσεῖον**)· παροιμ., επίσης, *μία χελιδών ἔαρ οὐ ποιεῖ*, σε Αριστ. **II.** η μαλακή ουσία στην οπλή του αλόγου· λέγεται έτσι επειδή έχει μορφή διχάλας όπως η ουρά του χελιδονιού, σε Ξεν.

χελύνη[ῶ], ή, = *χεῖλος*, χείλος, σε Αριστοφ.

χέλυς, -ῦος, ή, χελώνα, Λατ. *testudo*· **I.** έπειτα, από τότε που ο Ερμής κατασκεύασε λύρα, τεντώνοντας χορδές επάνω σε όστρακο χελώνας, η λέξη *χέλυς* έφτασε να σημαίνει λύρα, σε Ομηρ. Ύμν., σε Ερμ., Ευρ. **II.** κυρίως

στήθος, στέρνο από την ομοιότητα του σχήματός του με τη ράχη της χελώνας, σε Ευρ.

χελώνη, ἡ, χελώνα, σε Ομηρ. Ὑμν., Ηρόδ. **I.** παροιμ., λέγεται για την αναισθησία, *ὠὲ χελῶναι μακάριαι τοῦ δέρματος*, ω χελώνες ευτυχισμένες στο χοντρό δέρμα σας! σε Αριστοφ. **II.** όπως το Ρωμ. *testudo*, σκεπή που δημιουργείται από ασπίδες που σκεπάζουν η μία την άλλη όπως οι φολίδες στη ράχη της χελώνας, που χρησιμοποιείται ως προστατευτικό μέσο κατά την έφοδο στα τείχη μιας πόλης· έπειτα, γενικά, κινητή οροφή για την προστασία των πολιορκητών, σε Ξεν.

χέννιον, τό, είδος μικρού ορτυκιού, σε Ανθ.

χέρᾶδος, -εος, τό, λάσπη, άμμος, χαλίκια και σκουπίδια, λάσπη που κατεβάζουν οι χείμαρροι, σε Ομήρ. Ιλ. (αμφιβ. προέλ.).

χειριότερος, -α, -ον, Επικ. αντί του επομ., σε Ομήρ. Ιλ.

χειρείων, Δωρ. χερήων, ό, ἡ, I. 1. Επικ. αντί *χείρων*, χειρότερος, κατώτερος, σε τάξη, αξία ή περιουσία, σε Όμηρ. **2.** λέγεται για πράγματα, *οὔ τι χέρειον*, δεν είναι το χειρότερο πράγμα, δηλ. είναι το καλύτερο, σε Ομήρ. Οδ. **II.** πέρα από αυτό, έχουμε αρκετούς ανώμ. τύπους (όπως αν προερχόταν από ονομ.

χέρης), δοτ. *χέρηϊ*, αιτ. *χέρεια*, ονομ. πληθ. *χέρηες*, αιτ. ουδ. *χέρεια*, όλα χρησιμ. με συγκρ. έννοια, *χάσεται άνδρι χέρηϊ*, θα θυμώσει με κάποιον άνθρωπο κατώτερης τάξης, σε Ομήρ. Ιλ.· *έσθλα μέν έσθλος έδυνε, χέρεια δε χείρονη δόσκειν*, όπου *έσθλα έσθλος* και *χέρεια χείρονη* είναι προφανώς αντίστοιχα, σε Ομήρ. Ιλ.· με γεν., *είδοχέρεια μάχη*, πιο εχθρικός με τον εαυτό του, σε Ομήρ. Ιλ.· *χέρεια πατρός*, σε Ομήρ. Οδ.

χέρεσσι, Επικ. δοτ. πληθ. του *χείρ*.

χειρι-άρης[ᾶ], -ου, ό (άραρίσκω), επιδέξιος στα χειρωνακτικά έργα, επιδέξιος, σε Πίνδ.

χερι-φύρης, -ές (φύρω), φτιαγμένος ή δημιουργημένος από το χέρι, σε Ανθ.

χερμάδιον, [ᾶ], τό, μεγάλη πέτρα, λίθος που χρησιμ. ως βλήμα, σε Όμηρ. (αμφιβ. προέλ.).

χερμάς, -άδος, ἡ, Ομηρικό *χερμάδιον*, σε Πίνδ., Αισχύλ.

χερμαστήρ, -ἦρος, ό, σφενδονιστής, *χερμαστήρ ρίνός*, δέρμα σφεντόνας, στο οποίο τοποθετείται και εκτοξεύεται η πέτρα, σε Ανθ.

χερνής, -ἦτος, Δωρ. χερνάς, -ᾶτος, ό, 1. κάποιος που ζει από τα χέρια του, μεροκαματιάρης, φτωχός άνθρωπος, σε Ανθ. **2.** ως επίθ., φτωχός, ενδεής, *έν δόμοις χερνήσι*, σε Ευρ. (αμφιβ. προέλ.).

χερνήτης, -ου, ό, = *χερνής*, σε Αισχύλ.

χερνητικός, -ἡ, -όν, αυτός που ανήκει ή ταιριαζει στον μεροκαματιάρη· *τό χερνητικόν*, η εργατική τάξη του δήμου, σε Αριστ.

χερνήτις, -ιδος, θηλ. του *χερνήτης*, γυναίκα που εργάζεται για τον καθημερινό μισθό, σε Ομήρ. Ιλ.

χέρ-νίβον, τό, δοχείο με νερό για το πλύσιμο των χεριών, λεκάνη, σε Ομήρ. Ιλ.

χερνίπτομαι, μέλ. -ψομαι (χείρ, νίζω)· 1. Μέσ., πλένω τα χέρια μου, ιδίως, πριν από θυσία, σε Ομήρ. Ιλ., Αριστοφ. κ.λπ. **2.** ραντίζω με αγιασμένο νερό, εξαγνίζω ή καθαρίζω με αυτό, σε Ευρ.

χέρνιψ, -ιβος, ἡ, 1. νερό για πλύσιμο των χεριών, πριν από τα γεύματα, ή πριν από θυσίες και θρησκευτικές τελετές, σε Ομήρ. Οδ., Αριστοφ. **2.** πληθ.

χέρνιβες, εξαγνισμοί με αγιασμένο νερό, σε Ευρ.· *είργεσθαι χέρνιβος*, αποκλείονται από τη χρήση, όσοι μολύνθηκαν από αιματοχυσία, σε Δημ.·

χέρνιβας νέμειν, επιτρέπω τη χρήση αυτών, σε Σοφ.· *χέρνιβων κοινωνός*,

μέτοχος αυτών, δηλ. σύνοικος, , σε Αισχύλ. **3.** σπανίως, λέγεται για σπονδές προς τιμή των νεκρών, σε Αισχύλ., Σοφ.

χερο-μύσής, -ές (μύσος), αυτός που μολύνει το χέρι, σε Αισχύλ.

χερό-πληκτος, -ον, αυτός που έχει πληγεί από χέρι, *χερόπληκτοι δοῦποι*, ήχος από χτύπημα με το χέρι, σε Σοφ.

χερός, ποιητ. αντί *χειρός*, γεν. του *χείρ*.

χερρό-νησος, ή, Αττ. αντί *χερσόνησος*.

χερρός, Αιολ. αντί *χειρός*, γεν. του *χείρ*.

χερσαῖος, -α, -ον (χέρσος), αυτός που βρίσκεται ή που ανήκει στην ξηρά, *ὄρνιθες χερσαῖαι*, πουλιά της ξηράς, αντίθ. προς *λιμναῖοι*, σε Ηρόδ.· *χερσαῖος κροκόδειλος*, κροκόδειλος, στον ίδ.· επίσης, λέγεται για ανθρώπους της ξηράς, αντίθ. προς τους ανθρώπους της θάλασσας, σε Ευρ., Θουκ.· *κῦμα χερσαῖον στρατοῦ*, στρατός, αντίθ. προς τον στόλο, σε Αισχύλ.

χερσεύω, ζω στην ξηρά, κάνω κάτι ξηρό ή άγονο, σε Ξεν.

χερσόθεν, επίρρ. (*χέρσος*)· **I.** από την γη, σε Ευρ. **II.** από την ξηρά, σε Πίνδ.

χερσόθι, επίρρ., πάνω στη γη, σε Ανθ.

χέρσονδε, επίρρ. (*χέρσος*), προς ή στη γη, σε Ομήρ. Ιλ., Θεόκρ.

χερσονησίζω, Αττ. **χερρ-**, μέλ. *-ίσω*, σχηματίζω *χερσόνησον*, σε Πολύβ.

χερσονήσιος, μεταγεν., Αττ. **χερρ-, -α, -ον**, αυτός που ανήκει ή που μοιάζει με χερσόνησο· αυτός που ανήκει στη Θρακική χερσόνησο, σε Ευρ.

χερσονησίτης[ι], μεταγεν., Αττ. **χερρ-, -ου, ό**, κάτοικος της Θρακικής χερσονήσου, σε Ξεν., Δημ.

χερσονησο-ειδής, μεταγεν., Αττ. **χερρ-, -ές (εἶδος)**, όμοιος με χερσόνησο, χερσονησοειδής, λέγεται για τη χερσόνησο του Αθω, σε Ηρόδ.

χερσό-νησος, μεταγεν., Αττ. **χερρό-, ή, I.** γη που μοιάζει με νησί, δηλ.

χερσόνησος σε Ηρόδ. **II. 1.** ως κύριο όνομα, η Θρακική χερσόνησος, δηλ. η χερσόνησος της Θράκης που βρίσκεται κατά μήκος του Ελλησπόντου, σε Ηρόδ.· επίσης, η χερσόνησος του Ταύρου, η Κριμαία, σε Ηρόδ.· η χερσόνησος ανάμεσα στην Επίδαυρο και την Τροιζήνα, σε Θουκ.

χέρσος, μεταγεν., Αττ. **χέρρος, ή, I.** ξηρή γη, *ἐπὶ χέρσου*, αντίθ. προς το *ἐν πόντῳ*, σε Ομήρ. Οδ.· *κύματα κυλινδόμενα προτὶ χέρσον*, σε Ομήρ. Οδ.· *κῦμα χέρσῳ ῥήγνυμενον*, σε Ομήρ. Ιλ.· *χέρσῳ*, πάνω ή από τη γη, σε Αισχύλ., Ευρ.

II. 1. ως επίθ., *χέρσος, -ον*, ξηρός, στερεός, αυτός που βρίσκεται πάνω στη γη, σε Ηρόδ.· *ἐν κονία χέρσῳ*, αντίθ. προς το *πόντῳ*, σε Πίνδ. **2.** ξηρός, σκληρός, άγονος, σε Ηρόδ., Σοφ.· *χέρσος λιμῆν*, λιμάνι που αφέθηκε να ξηραθεί, σε Ανθ. **3.** μεταφ., στείρος, χωρίς παιδιά, άτεκνος, λέγεται για γυναίκες, σε Σοφ.· με γεν., στερημένος από κάτι, *πυρὰ χέρσος ἀγλαῖσμάτων*, σε Ευρ. (πιθ. από την ίδια ρίζα με το *ξηρός*).

χερῦδριον, τό, υποκορ. του *χείρ*, σε Μόσχ.

χεσειώ, εφετικό του *χέζω*, Λατ. *cacaturio*, σε Αριστοφ.

χεῦαι, Επικ. αντί *χέαι*, απαρ. αορ. α' του *χέω*· **χεῦε, χεῦαν**, Επικ. γ' ενικ. και πληθ.

χεῦμα, -ατος, τό (χέω)· **I.** αυτό που χύνεται, ρεύμα, σε Ομήρ. Ιλ., Τραγ. **II.** αυτό μέσα στο οποίο χύνεται το νερό, δοχείο, σε Ηρόδ.

χεύομεν, Επικ. α' πληθ. αορ. α' του επομ.· επίσης, *χεύω*, Επικ. μέλ.

χέω (√XY), μέλ. *χεῶ*, Επικ. *χεύω*, αορ. α' *ἔχεα*, Επικ. *ἔχευα*, Επικ. υποτ.

χεύομεν, παρακ. *κέχῦκα* — Μέσ., μέλ. *χέομαι*, αορ. α' *ἐχεύαμην, χευάμην* — Παθ., μέλ. *χῦθήσομαι*, αορ. α' *ἐχύθην [ῦ]*· Επικ. γ' ενικ. και πληθ. αορ. β' *χύτο [ῦ]*, *ἔχυντο, χύντο*, μτχ. *χυμένος*· παρακ. *κέχῦμαι*· Επικ. γ' ενικ. υπερσ. *κέχῦντο*.

Ριζική σημασία, χύνω· **I. 1.** λέγεται κυρίως για υγρά, χύνω έξω, χύνω, σε Όμηρ. κ.λπ.· *Ζεὺς χέει ὕδωρ*, δηλ. ρίχνει βροχή, σε Ομήρ. Ιλ.· *χέει χιόνα βορέας*, σε Ευρ.· *ἀπόλ. χέει, χιονίζει*, σε Ομήρ. Ιλ. — Μέσ., χύνω, προσφέρω σε κάποιον, ιδίως, λέγεται για σπονδές, *χοὰς χεόμην νεκέεσσι*, σε Ομήρ. Οδ. κ.λπ. — Παθ., *χέονται κρήναι*, ρέουν προς τα έξω, σε Ευρ.· *χυθέντος ποτοῦ ἐς γῆν*, σε Σοφ. **2.** *χέω δάκρυα*, χύνω δάκρυα, σε Ομήρ. Ιλ., Ευρ. — Παθ., λέγεται για δάκρυα, χύνω, σε Όμηρ.· επίσης, λέγεται για αίμα, χύνομαι, σε Αισχύλ. **3.** σε Παθ., γίνομαι υγρός, λιώνω, τήκομαι, σε Ξεν. **II. 1.** λέγεται για στερεά, χύνω, σκορπίζω, *φύλλα*, σε Ομήρ. Ιλ.· *περά*, σε Ομήρ. Οδ.· *χέω κόνιν κακ κεφαλῆς*, σε Όμηρ.· *χέω καλάμην χθονί*, χρησιμοποιείται για τον θεριστή ή αλωνιστή (βλ. [καλάμη](#)), σε Ομήρ. Ιλ. **2.** όπως το *χώννυμι*, ρίχνω χώμα, έτσι ώστε να σχηματίσω λόφο, *σῆμα, τύμβον χέω*, σε Όμηρ. **3.** *χέω δούρατα*, ρίχνω ως βροχή δόρατα, σε Ομήρ. Ιλ. — Μέσ., *βέλεα χέοντο*, έριχναν τα βέλη τους σαν βροχή, στο ίδ. **4.** αφήνω κάτι να πέσει κάτω, ρίχνω κάτω, *ήνία*, σε Ομήρ. Ιλ.· ομοίως, *χέειν κρόκον βαφάς* (βλ. [βαφή](#) II), σε Αισχύλ.· *αλλά, καρπὸν χέω*, χρησιμ. για δέντρα, παράγω καρπούς σε αφθονία, σε Ομήρ. Οδ. **5.** Παθ., ρίχνομαι ή συσσωρευομαι στο ίδιο μέρος, σε Όμηρ., Ηρόδ. **6.** Παθ., επίσης λέγεται για ανθρώπους, χύνομαι ή εξορμώ σαν ποτάμι· **III. 1.** μεταφ., χρησιμ. για ήχους, βγαίνω προς τα έξω, *φωνήν, αὐδήν*, σε Ομήρ. Οδ.· *φθόγγον*, σε Αισχύλ. **2.** λέγεται για πράγματα που συσκοτίζουν την όψη, *κατ' ὀφθαλμῶν χέειν ἀχλύν*, απλώθηκε ένα σκοτεινό σύννεφο πάνω από τα μάτια, σε Ομήρ. Ιλ.· *πολλὴν ἡέρα χεῦε*, απλώθηκε ομίχλη έξω, σε Ομήρ. Οδ. — Παθ., *ἀμφὶ δέ οὐ θάνατος χύτο*, απλώθηκε γύρω από αυτόν, σε Ομήρ. Ιλ.· *νόσος κέχυται*, σε Σοφ.· *φριζ' ἐπὶ πόντον ἐχεύατο* (Μέσ. με Παθ. σημασία), σε Ομήρ. Ιλ. **3.** λέγεται για ανθρώπους, *ἀμφ' αὐτῷ χυμένη*, ρίχτηκε γύρω από αυτόν, τον αγκάλιασε, σε Όμηρ.· ομοίως, στη Μέσ., *ἀμφὶ υἱὸν ἐχεύατο πήχεε*, σε Ομήρ. Ιλ. **4.** Παθ. παρακ. *κέχυμαι*, είμαι εξ ολοκλήρου παραδεδομένος σε κάτι, *Δᾶλος, ἐν ᾧ κέχυμαι*, σε Πίνδ.

χῆ, κράση αντί *καὶ ἡ*.

χηλ-αργός, Δωρ. *χᾶλ-*, **-όν** (χηλή), αυτός που έχει γρήγορες σπλές, *χηλαργοὶ ἄμιλλαι*, αγώνας γρήγορων αλόγων, σε Σοφ.

χηλευτός, **-ή**, **-όν**, ρημ. επίθ., πλεκτός, διπλωμένος, σε Ηρόδ.

χηλεύω (χηλή III), πλέκω, διπλώνω, σε Εύπολ.

χηλή, Δωρ. *χᾶλά*, **ή**, **I. 1.** σπλή αλόγου, σε Ησιόδ., Ευρ.· επίσης, σπλή με διχάλα, σε Ευρ. **2.** σε πληθ., λέγεται για τα νύχια των πουλιών, σε Τραγ.· λέγεται για τα νύχια του λύκου, σε Θεόκρ. **II.** κυματοθραύστης, φτιαγμένος από πέτρες τοποθετημένες στη βάση ενός τείχους στη θάλασσα για να ανακόπτει τη δύναμη των κυμάτων (ονομάστηκε έτσι επειδή μοιάζει με σπλή), Λατ. crepido, σε Θουκ., Ξεν. **III.** εργαλείο σε σχήμα διχάλας, όπως είναι η βελόνα για κέντημα· πρβλ. [χηλεύω](#).

χηλός, **-οῦ**, **ή**, μεγάλο κιβώτιο ή χρηματοκιβώτιο, σε Όμηρ., Θεόκρ.

χῆν, Δωρ. *χᾶν*, **ό** και **ή**, γεν. *χηνός*· γεν. πληθ. *χηνῶν*· ανώμ. αιτ. πληθ. *χένας*, Λατ. anser, άγρια χήνα, σε Ομήρ. Ιλ.· ήρεμη χήνα, σε Ομήρ. Οδ. κ.λπ.· *νῆ ἡ μὰ τὸν χῆνα*, όρκος του Σωκράτη, αντί *Ζῆνα*.

χην-ἄλώπηξ, **-εκός**, **ό**, χήνα-αλεπού, αιγυπτιακό είδος χήνας, που ζει σε τρύπες, σε Ηρόδ., Αριστοφ.

χῆνιος, **-α**, **-ον**, Ιων. *χῆνεος*, **-η**, **-ον**, αυτός που ταιριάζει ή που ανήκει σε χήνα, Λατ. anserinus, σε Ηρόδ.

χηνίσκος, **ό**, υποκορ. του *χῆν*· πρύμνη πλοίου που είναι γυρισμένη προς τα πάνω και μοιάζει με λαιμό χήνας, σε Λουκ.

χήρα, Ιων. **χήρη**, **ή**, **I. 1.** στερημένη από σύζυγο, χήρα, Λατ. *vidua*, με γεν., *χήρη σευ ἔσομαι*, λέει η Ανδρομάχη στον Έκτορα, σε Ομήρ. Ιλ.·

χήραιγυναϊκες, χήρες γυναίκες, στο ίδ.· ομοίως, σε Ευρ. κ.λπ. **2.** από το *χήρα* δημιουργήθηκε το αρσ. *χήρος*, σε Ανθ. **II.** *χήρος*, -α, -ον, ως επίθ., με μεταφ. σημασία, στερημένος, έρημος, *χήρα μέλαθρα*, σε Ευρ.· με γεν., *φάρσος στελεοῦ χήρον*, κομμάτι αποσπασμένο από τον κορμό, σε Ανθ. (αμφίβ. προέλ.).

χηρᾶμός, ό, ή, = *χειά*, τρύπα, κοίλωμα, σε Ομήρ. Ιλ.· λέγεται για την ποντικότερυπα, σε Βάβρ.

χήρατο, γ' ενικ. Επικ. αορ. α' του *χαίρω*.

χηρεία, ή (χηρεύω), χηρεία, σε Θουκ.

χήρειος, -α, -ον (χήρα), χηρευμένος, σε Ανθ.

χηρεύω, μέλ. -σω (*χήρα*)· **I. 1.** αμτβ., στερούμαι κάποιον ή κάτι, με γεν., σε Ομήρ. Οδ., Θέογν. **2.** απόλ., στερούμαι σύζυγο, είμαι χήρος, ζω σε κατάσταση χηρείας, σε Δημ. κ.λπ.· λέγεται για άντρα, είμαι χήρος, σε Πλούτ.· ομοίως, *χηρεύσει λέχος*, σε Ευρ. **3.** ζω στην απομόνωση εξαιτίας εξορίας, σε Σοφ. **II.** μτβ., στερούμαι, σε Ευρ.

χήρος, -α, -ον, I. βλ. **χῆρα** II· **II. χήρος, ό**, βλ. **χῆρα** I.

χηρόω, μέλ. -ώσω, **I. 1.** μτβ., απομονώνω κάποιον, *χήρωσε δ' άγνιάς*, σε Ομήρ. Ιλ.· *χήρωσας γυναϊκα*, την έκανε χήρα, στο ίδ. **2.** με γεν., αποστερώ κάτι, σε Ανθ. — Παθ., *Άργος άνδρῶν έχηρώθη*, σε Ηρόδ. **II.** αμτβ., όπως το *χηρεύω*, είμαι στερημένος από κάτι, *τινός*, σε Θέογν.

χηρωσταί, -ών, οί (χηρόω), συγγενείς που μοιράζουν την περιουσία κάποιου που πεθαίνει χωρίς να αφήνει πίσω του κληρονόμους (*χήρος*), σε Ομήρ. Ιλ.

χήσειτε, Δωρ. κράση αντί *και ήσετε* (μέλ. του *ήμι*).

χήτις, ή, = *χήτος*, *χήτι συμμαχών* (Ιων. δοτ.), σε Ηρόδ.· *χήτει οίκείων*, σε Πλάτ.

χήτος, -εος, τό (χᾶτέω), ανάγκη, έλλειψη, με γεν. προσ., *χήτει τοιοῦδ' άνδρός*, εξαιτίας της ανάγκης ή της έλλειψης ενός τέτοιου άνδρα, σε Ομήρ. Ιλ.· *χήτει τοιοῦδ' υῖος*, στο ίδ.

χητοσύνη, ή, ανάγκη, στέρηση, ερημιά, σε Ανθ.

χήφθα, Δωρ. κράση αντί *και ήφθη* (Παθ. αορ. α' του *άπτω*).

χηθάμᾶλός, -ή, -όν (χαμαί, με το θ να παρεμβάλλεται), κοντά στο έδαφος, πάνω στο έδαφος, επίπεδος, σε Όμηρ., Θεόκρ.

χθές, επίρρ. (εκτεταμ. *έχθές*, βλ. αυτ.), *εχθές*, σε Όμηρ. Ύμν., Πλάτ. κ.λπ.· *οίχθές λόγοι*, σε Πλάτ.· *πρώην τε και χθές ή χθές και πρώην* (βλ. **πρώην**).

χθεσίνός, -ή, -όν, = *χθιζός*, σε Λουκ.

χθιζίνός, -ή, -όν, = *χθιζός*, σε Αριστοφ.

χθιζός, -ή, -όν (χθές), χθεσινός, *τό χθιζόν χρεῖος*, η χθεσινή τους ήττα, σε Ομήρ. Ιλ.· *ό χθιζός πόνος*, ο χθεσινός κόπος, σε Ηρόδ.· με επιρρ. σημασία, με ρήματα, *χθιζός έβη*, πήγε χθες, σε Ομήρ. Ιλ.· *χθιζός ήλυθες*, σε Ομήρ. Οδ. κ.λπ.· ουδ. *χθιζόν*, ως επίρρ., *χθές*, σε Όμηρ.· ομοίως, πληθ. *χθιζά*, βλ.

πρώιζος.

χθόνιος, -α, -ον και -ος, -ον (χθών)· **I. 1.** μέσα ή κάτω από τη γη, σε Ησιόδ., Σοφ.· λέγεται για υπόγειους θορύβους, *κτυπεῖ Ζεὺς χθόνιος*, σε Σοφ.· *χθόνια βροντήματα*, σε Αισχύλ.· επίσης, *χθόνιοι θεοί*, οι θεοί του Κάτω Κόσμου, Λατ. *inferi*, στον ίδ.· και *χθόνιοι*, μόνο, σε Πίνδ., Αισχύλ.· *χθόνιαι θεαί*, δηλ. η Δήμητρα και η Περσεφόνη, σε Ηρόδ.· λέγεται για τις Ερινύες, σε Σοφ.· *χθόνιος Ερμῆς*, ως ψυχοπομπός των νεκρών, σε Αισχύλ., Σοφ.· *χάρινή χθονία*, χάρη των θεών του Κάτω Κόσμου, σε Σοφ. **II. 1.** αυτός που ανήκει ή που

ταιριάζει στη γη, λέγεται για τους Τιτάνες, ως γιοι της Γαίας, σε Ησίοδ., Αισχύλ. **2.** όπως το *ἐγχώριος*, λέγεται για ανθρώπους, μέσα ή από τη χώρα, *εγχώριος*, σε Σοφ. **III.** χρησιμ. για πράγματα, από τη γη (γῆινος), *χθονία κόνις*, σε Αισχύλ.

χθονο-στιβής, -ές (στειβω), αυτός που πατάει στη γη, σε Σοφ.

χθονο-τρεφής, -ές (τρέφω), αυτός που τρέφεται από τη γη, σε Αισχύλ.

χθών, ή, γεν. *χθονός*, γη, έδαφος, σε Όμηρ., Τραγ. **I. 1.** λέγεται για να δηλώσει τη ζωή πάνω στη γη, *ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο*, σε Όμηρ. Ιλ. *χθόνα δύμεναι*, πηγαίνω κάτω από τη γη, δηλ. πεθαίνω, στο ίδ. *κατὰ χθονὸς κρύπτειν τινά*, σε Σοφ. *κούφα σοι χθών ἐπάνωθε πέσοι*, σε Ευρ. **2.** λέγεται για τον Κάτω Κόσμο, *οἱ ὑπὸ χθονός*, δηλ. οι σκιές του Κάτω Κόσμου, οι νεκροί, Λατ. *inferi*, σε Αισχύλ. *κατὰ χθονὸς θεαί*, δηλ. οι Ερινύες, στον ίδ. **3.** γη, δηλ. ολόκληρη η γη, ο κόσμος, σε Αισχύλ., Σοφ. **4.** Γη, ως θεότητα, σε Αισχύλ. **II.** συγκεκριμένο μέρος ή χώρα, λέγεται για την Ιθάκη, σε Όμηρ. Οδ. *λέγεται για τη Λιβύη*, σε Πίνδ. *χθών Ἀσιᾶτις, Δωρίς, Ἀργεΐα, Ἑλλάς, Ἰδαία κ.λπ.*, σε Τραγ. **χῖδρον, τό**, κυρίως σε πληθ. *χῖδρα, τά*, γλωρά σιτάρια, στάχυα, όπως *ἄλφιτα* είναι τα κοπανισμένα, αλεσμένα σιτάρια, σε Αριστοφ.

χιλιαρχέω, μέλ. *-ήσω*, είμαι *χιλίαρχος*, σε Πλούτ.

χιλι-άρχης, -ου, ό, = *χιλίαρχος*, σε Ηρόδ.

χιλιαρχία, ή, **1.** αξίωμα του *χιλίαρχου*, σε Ξεν. **2.** το αξίωμα των *tribuni militares*, στον ίδ.

χιλίαρχος, ό, **I.** διοικητής σώματος χιλίων ανδρών, *χιλίαρχος* σε Αισχύλ., Ξεν. **II.** χρησιμοποιήθηκε για να μεταφράσει το Ρωμ. *tribunus militum*, σε Πολύβ. κ.λπ. *επίσης*, λέγεται για το *tribuni militares consulari potestate*, σε Πλούτ.

χιλιάς, -άδος, ή, ο αριθμός χίλια, χιλιάδα, σε Ηρόδ., Αισχύλ. *με γεν.*, *πολλὰι χιλιάδες ταλάντων*, σε Ηρόδ. *γενικά*, πολύ μεγάλος αριθμός, σε Θεόκρ.

χιλι-έτης, -ου, ό ή χιλι-ετής, -έος, ό, ή (έτος), αυτός που διαρκεί χίλια χρόνια, σε Πλάτ.

χιλιοι, [ι], -αι, -α, χίλιοι, Λατ. *mille*, σε Όμηρ. Ιλ. *συνήθως συμφωνεί με το ουσ.*, αλλά επίσης ως ουσ. ακολουθ. από γεν., *χιλιοι Πελοποννησίων*, σε Θουκ. *λέγεται για να δηλώσει χίλιες δραχμές* *το χίλια συχνά μόνο του, περι χιλίων κινδυνεύειν*, σε Δημ. *στη στρατιωτική γλώσσα*, σε ενικ. με συνεκδοχικά ονόματα, *ἵππος χιλίη*, χίλια άλογα, σε Ηρόδ.

χιλιό-ναυς, -εως, ό, ή, λέγεται για χίλια πλοία, σε Ευρ.

χιλιο-ναύτης, -ου, Δωρ. -ναύτας, -α, ό, ή, αποτελούμενος από χίλια πολεμικά πλοία, σε Αισχύλ., Ευρ.

χιλιό-πᾶλαι, επίρρ., χίλιες φορές πριν από πολλά χρόνια, πάρα πολλά χρόνια πριν, σε Αριστοφ.

χιλῖος, -α, -ον, βλ. [χιλῖοι](#).

χιλιοστός, -ή, -όν (χιλῖοι), χιλιοστός, σε Πλάτ., Ξεν.

χιλιοστός, -ύος, ή (χιλῖοι), σώμα χιλίων ανδρών, σε Ξεν.

χιλιο-τάλαντος[ᾶ], -ον (τάλαντον), αυτός που έχει βάρος ή αξία χιλίων ταλάντων, σε Πλούτ.

χιλός, -οῦ, ό, πράσινος σανός για βόδια, βοσκή, ξηρά τροφή, σε Ηρόδ., Ξεν. *προέρχεται ἐπὶ χιλόν*, προχωρώ προς ανεύρεση τροφής, σε Ξεν. *χιλός ξηρός*, ξερό χόρτο, σανός, σε Ξεν.

χιλόω, μέλ. *-ώσω*, εκτρέφω, τρέφω άλογα σε στάβλο, σε Ξεν.

Χιλώνειος, -α, -ον, αυτός που ανήκει ή κατάγεται από τον *Χίλωνα*. *τὸ Χιλώνειον*, το ρητό του Χίλωνα, σε Αριστ.

χίμαιρα[ῖ], θηλ. του *χίμαρος*. **I.** θηλυκός τράγος, Λατ. *capra*, σε Ομήρ. *Ιλ.*, Ησίοδ., *Αττ.* **II.** *Χίμαιρα*, ή, Χίμαιρα, τέρας που βγάζει φωτιά, με κεφάλι λιονταριού, ουρά ερπετού και σώμα τράγου, που σκοτώθηκε από τον Βελλεροφόντη, σε Ομήρ. *Ιλ.*

χῆμαιρο-θύτης[ῦ], -ου, **ὁ**, αυτός που θυσιάζει τράγους, σε *Ανθ.*

χῆμαιρο-φόνος, -ον (***φένω**), αυτός που σκοτώνει τράγους, σε *Ανθ.*

χῆμάρ-αρχος[μᾶ], **ὁ**, αυτός που οδηγεί τράγους, *τράγος χιμάραρχος*, αρσενικός τράγος που οδηγεί το κοπάδι, σε *Ανθ.*

χῆμᾶρος[ῖ], **ὁ**, **I.** αρσενικός τράγος, Λατ. *carpet* = *τράγος*, σε *Αριστοφ.*, *Θεόκρ.* **II.** επίσης θηλ. *χίμαιρα*, σε *Θεόκρ.*, *Ανθ.*

χῆμᾶρο-σφακτήρ, -ῆρος, **ὁ** (**σφάζω**), αυτός που σφάζει τράγο, σε *Ανθ.*

χίμεθλον[ῖ], **τό** (**χιών**), = *χίμετλον*, ξεπάγιασμα, χιονίστρα, Λατ. *pernio*, σε *Αριστοφ.*

Χῖο-γενής, -ές (**γίγνομαι**), αυτός που κατάγεται από τη Χίο, λέγεται για κρασί, σε *Ανθ.*

χιόνεος, -α, -ον (**χιών**), χιονισμένος, λευκός σαν το χιόνι, σε *Βίωνα*, *Ανθ.* (*ῖ* σε εξάμετρο στίχο).

χιονίζω, μέλ. -*ίσω*, χιονίζω, καλύπτω με χιόνι· απρόσ., *ἐχιόνιζε τὴν χώραν*, χιονίζε πάνω από τη χώρα, σε *Ηρόδ.*: *εἰ ἐχιόνιζε*, αν χιονίζε, στον *ιδ.*

χιονό-βλητος, -ον, χτυπημένος από χιόνι, σε *Αριστοφ.*

χιονο-θρέμμων, -ον, γεν. -*ονος* (*τρέφω*), αυτός που τρέφει χιόνι, καλυμένος με χιόνι, σε *Ευρ.*

χιονό-κτῦπος, -ον (*τύπτω* με πρόσθεση του *κ*), κτυπημένος από χιόνι, σε *Σοφ.*

χιονο-τρόφος, -ον, = *χιονοθρέμμων*, σε *Ευρ.*

χιονό-χρως, -ωτος, **ὁ**, **ἦ**, αυτός που έχει δέρμα λευκό σαν το χιόνι, χιονόλευκος, λέγεται για κύκνο, σε *Ευρ.*

χιον-ώδης, -ες (**εἶδος**), αυτός που μοιάζει με χιόνι, χιονώδης, σε *Ευρ.*

Χίος[ῖ], **ἦ**, Χίος, νησί στο Αιγαίο, γνωστό για το κρασί του, σε Ομήρ. *Οδ.*· επίσης, η πόλη της Χίου, σε *Ηρόδ.*, *Θουκ.*

Χίος, -α, -ον (*συννηρ. αντί Χίος*)· **I. 1.** Χιώτης, αυτός που ανήκει ή κατάγεται από τη Χίο, *Χίος ἀοιδός*, δηλ. ο Όμηρος, σε *Θεόκρ.*· *Χίος οἶνος*, σε *Αριστοφ.*· ομοίως, *Χίος* μόνο του, σε *Ανθ.* **2.** ως ουσ., *Χῖοι, οἱ*, οι κάτοικοι της Χίου, σε *Ηρόδ.*, *Θουκ.* **II.** *ὁ χῖος* (ενν. *βόλος*), το χειρότερο ριζίμο των κύβων, το «ασσό-δυο» καλείται *Χίος*, αντίθ. προς το *Κῶος*· για το *οὐ Χίος ἀλλὰ Κεῖος*, βλ. [Κέως](#).

χιτών, *Ιων.* **κῖθών**, -ώνος, **ὁ**, **I.** ένδυμα που φοριέται πάνω από το δέρμα, «κατάσαρκα», Λατ. *tunica*. **1.** στους παλαιότερους χρόνους, ένδυμα των ανδρών, σε *Όμηρ.*· μερικές φορές μαζί με αρχ. ζώνη και φτάνει μέχρι τα πόδια (*τερμῖοεις*), σε *Όμηρ. Οδ.*· λέγεται για ύφασμα, στο *ιδ.*· πάνω από αυτό φοριόταν μανδύας (*χλαῖνάν τε χιτῶνά τε*), τον οποίο έβγαζαν μέσα στο σπίτι· **2.** στους μεταγεν. χρόνους, δύο είδη *χιτῶνος*, τον *Ιωνικό* και τον *Δωρικό*· ο *Ιωνικός* μοιάζει με τον *Όμηρικό*, αλλά φοριόταν από γυναίκες, καθώς και από άνδρες, σε *Ηρόδ.*· οι άνδρες τον απέβαλαν την εποχή του *Περικλή*, σε *Θουκ.*· ο *Δωρικός* εισήχθη στην *Αθήνα*, όταν ο *Ιωνικός* εγκαταλείφθηκε· ο *Δωρικός χιτών* φοριόταν επίσης από τις γυναίκες της *Σπάρτης*· ήταν μάλιστα ανοιχτός από τη μια πλευρά (*σχιστός*) και ενωνόταν με *περόναι*, σε *Ηρόδ.*· πάνω από τον *χιτῶνα* φοριόταν το *ίμάτιον*. **II.** λέγεται για στρατιώτες, κάλυμμα του θώρακα, από δέρμα καλυμμένο με μεταλλικές λεπίδες ή κρίκους, σε *Όμηρ. Ιλ.*, *Ηρόδ.* **III.** πάνω μέρος παπουτσιού, σε *πληθ.*, *Ξεν.* **IV.** μεταφ., κάθε κάλυμμα, περίβλημα ή θήκη, *λαῖνος χιτών* (βλ. [λαῖνος](#))· *τειχέων κιθῶνες*, δηλ.

τείχη, σε Ηρόδ.· λέγεται για το δέρμα του ερπετού, σε Ευρ. (πιθ. λέξη ανατολική).

χιτώνάριον, τό, υποκορ. του *χιτών*, σε Ανθ.

χιτώνιον, τό, υποκορ. του *χιτών*, κυρίως γυναικείο ένδυμα ή πουκάμισο, σε Αριστοφ.· επίσης, λέγεται για άνδρες, σε Λουκ.

χιτώνίσκος, ό, υποκορ. του *χιτών*, κοντό ένδυμα που φοριόταν από άνδρες, σε Αριστοφ., Ξεν. κ.λπ.· λέγεται για γυναίκες, πουκάμισο, σε Δημ.

χιών, -όνος, ή, Ι. χιόνι, σε Όμηρ. κ.λπ.· *νιφάδες χιόνος*, νιφάδες χιονιού, σε Όμηρ. Ιλ.· *χιών πίπτουσα*, σε Ηρόδ.· *χιόνι κατανίφει*, σε Αριστοφ. **II**.

χιονόνερο, παγωμένο νερό, σε Ευρ. (από \sqrt{XI} , πρβλ. **γεί-μα**, Λατ. hiems).

***χλάδω**, ως ενεστ. του *κέχλαδα*, αγάλλομαι, τύπος παρακ., σε Πίνδ.·

καλλίνικος κεχλάδως, λέγεται για θριαμβευτικό ύμνο· *κεχλάδοντας ήβα*, λέγεται για δύο νεαρούς ήρωες.

χλαίνα, Ιων. χλαίνη, -ης, ή, Λατ. laena, μεγάλο τετράγωνο ένδυμα που φοριόταν από πάνω, μανδύας, χιτώνας, σε Όμηρ.· ήταν φτιαγμένο από μαλλί και φοριόταν πάνω από τον *χιτώνα* πέφτοντας πάνω στους ώμους, και ενωνόταν με μια καρφίτσα ή πόρπη (*περόνη*)· ονομαζόταν επίσης *φᾶρος*, σε Όμηρ., και στα μεταγεν. ελληνικά *ιμάτιον*, Λατ. pallium. (αμφίβ. προέλ.).

χλαινίον, τό, υποκορ. του *χλαίνα*, σε Ανθ.

χλαινώω, καλύπτω με μανδύα, ντύνω, σε Ανθ.

χλαινώμα, -ατος, τό, ντύσιμο, *χλαινώμα λέοντος*, χλαίνη, κάπα από το δέρμα λιονταριού, σε Ανθ.

χλαμύδη-φόρος, ό, αυτός που φοράει *χλαμύδα*, έφιππος, ιππέας, λέγεται για εφήβους, σε Θεόκρ.

χλαμύδιον[ϋ], τό, 1. υποκορ. του *χλαμύς*, σε Πλούτ. **2.** ευτελές ένδυμα, στον ίδ.

χλαμύδο-ειδής, -ές (είδος), αυτός που μοιάζει με *χλαμύδα*, σε Στράβ.

χλαμύδουργία, ή, κατασκευή *χλαμύδων*, το επάγγελμα του *χλαμυδουργού*, σε Ξεν.

χλαμύδουργός, ό (*έργω), αυτός που φτιάχνει *χλαμύδες*.

χλαμύς, [ϋ], -ύδος, ή, αιτ. χλαμύδα, χλάμυν· 1. κοντός μανδύας που φοριόταν από τους ιππείς, σε Ξεν.· επίσης, από τους Αθηναίους *έφήβους*, σε Ανθ. **2.** γενικά, στρατιωτικό ένδυμα, σε Πλούτ.· επίσης, μανδύας στρατηγού, Λατ. paludamentum, σε Πλούτ.

χλανίδιον[ϊ], τό, υποκορ. του *χλανίς*, κυρίως μανδύας γυναίκας, σε Ηρόδ., Σοφ., Ευρ.

χλανίδο-ποιία, ή, η τέχνη του *χλανιδοποιού*, σε Ξεν.

χλανίδο-ποιός, -όν (ποιέω), αυτός που φτιάχνει *χλανίδες*.

χλανίς, -ίδος, ή, μάλλινο ένδυμα που φοριέται από πάνω, σάλι, λεπτότερο από τη *χλαίνα*, συνηθέστερα φορεμένο από γυναίκες, σε Ηρόδ.· *χλανίδα φορεΐν*, ως ένδειξη θηλυπρέπειας, σε Δημ.

χλανίσκιον, τό, υποκορ. του *χλανίς*, μικρό ένδυμα, σε Αριστοφ., Αισχίν.· επίσης, **χλανισκίδιον, τό**, σε Αριστοφ.

χλαρός, -ά, -όν, χαρούμενος, *χλαρόν γελᾶν*, σε Πίνδ.

χλευάζω, μέλ. -άσω (*χλεύη*)· **1.** αστειεύομαι, περιγελώ, σκώπτω, εμπαιζώ, σε Αριστοφ., Δημ.· ομοίως σε Μέσ., Πλούτ. **2.** με αιτ., περιγελώ, εμπαιζώ κάποιον, σε Δημ.

χλευᾶσία, ή, χλευασμός, εμπαιγμός, σε Δημ.

χλευασμός, ό, 1. = *χλευασία*, σε Δημ. **2.** αστείο, σε Πλούτ.

χλευαστής, -οῦ, ό, χλευαστής, αυτός που εμπαιζει, σε Αριστ.

χλεύη, ή, αστείο, σκώμμα, σε Ομηρ. Ὑμν.· *χλεύην ποιεῖσθαί τινα*, εμπαιζώ κάποιον, σε Ανθ.

χληῆδος, ό, πηλός, λάσπη, σκουπίδι, σε Δημ.

χλιαίνω, μέλ. -*ανῶ*, αόρ. *α' ἐχλίηνα* — Παθ., αόρ. *α' ἐχλιάνθην (χλίω)*· **1.**

θερμαίνω, σε Αριστοφ., Ανθ. **2.** εξοργίζω — Παθ., εξοργίζομαι, σε Ανθ.

χλιᾶρός, -ά, -όν, Ιων. **χλιερός, -ή, -όν (χλίω)**· **1.** ζεστός, χλιαρός, Λατ.

terpidus, σε Ηρόδ., Αριστοφ. **2.** λέγεται για ανθρώπους, χλιαρός, σε Κ.Δ.

χλιδαίνομαι, Παθ. (*χλιδή*), ζω σε χλιδή, τρυφώ, σε Ξεν.

χλιδᾶνός, -ή, -όν (χλιδή), πολυτελής, τρυφηλός, φιλήδονος, σε Αισχύλ., Ευρ.

χλιδάω, μέλ. -*ήσω (χλιδή)*, είμαι λεπτός ή τρυφηλός, *χλιδῶσα μολπή*, σε

Πίνδ.· ζω με χλιδή, γλεντώ, ζω με πολυτέλεια, *τινί*, σε κάτι, σε Αισχύλ.·

χλιδάω ἐπί τινι, υπερηφανεύομαι για κάποιο πράγμα, σε Σοφ.

χλιδή, ή (χλίω)· **1.** τρυφηλότητα, κομψότητα, πολυτέλεια, θηλυπρέπεια, σε

Ηρόδ., Αισχύλ., Πλάτ. **2.** ακολασία, αυθάδεια, αλαζονεία, σε Αισχύλ., Σοφ. **3.**

πολυτέλεια, κομψά ενδύματα, πολύτιμα κοσμήματα, Λατ. *deliciae*, σε Ευρ.·

ομοίως σε πληθ., στον ίδ.· *καράτομοι χλιδαί*, πλούσια μαλλιά κομμένα από το

κεφάλι, σε Σοφ.· *παρθένιον χλιδάν*, η τιμή της παρθένου, σε Ευρ.

χλιδήμα, τό, = *χλιδή*, σε Ευρ.

χλίω, [Ι], μόνο σε ενεστ., είμαι ή γίνομαι θερμός· *απ' όπου*, ζω με πολυτέλεια,

γλεντώ, *ἐν τοῖσι σοῖς πόνοισι*, σε Αισχύλ.

χλο-αυγής, -ές (αυγή), αυτός που έχει χλοερή λάμψη, σε Λουκ.

χλοερός, ποιητ. αντί *χλωρός*.

χλοερο-τρόφος, -ον (τρέφω), αυτός που παράγει πράσινο γρασίδι, σε Ευρ.

χλόη, -ης, Ιων. **χλοΐη,** Δωρ. **χλόα, -ας, 1.** τα πρώτα βλαστάρια των φυτών την

άνοιξη, τα πράσινα φύλλα του σίτου ή του χόρτου, σε Ηρόδ., Ευρ. κ.λπ. **2.** η

πρώτη βλάστηση των δέντρων, φύλλωμα, σε Ευρ.

χλοη-κομέω, είμαι καταπράσινος όπως ένα χλωρό φύλλο, σε Ανθ.

χλοηρός, -ά, -όν, = *χλοερός, χλωρός*, σε Ευρ.

χλοη-φόρος, -ον, αυτός που έχει πράσινη χλόη ή φύλλα, σε Ευρ.

χλούνης, -ου, ό, Επικ. επίθ. για τον άγριο χοίρο, άγνωστης σημασίας και

προέλ., πιθ. αντί *χλο-ένης*, αυτός που ξαπλώνει πάνω στην πρασινάδα,

χλούνης σῶς ἄγριος, σε Ομήρ. Ιλ.· *χλοῦναι σῶες*, σε Ησίοδ.

χλοῦνις, ή, λέξη άγνωστης σημασίας (όπως *χλούνης*), πιθ. φρεσκάδα, νεανική ακμή, σε Αισχύλ.

χλωρηΐς, -ίδος, ποιητ. θηλ. του *χλωρός*, ωχρό πράσινο, καστανο-πράσινο,

λέγεται για το αηδόνι, σε Ομήρ. Οδ.

χλωρό-κομος, -ον (κόμη), αυτός που έχει χλωρά φύλλα, σε Ευρ.

χλωρός, ποιητ. **χλοερός, -ά, -όν (χλόη)**· **I. 1.** πρασινοκίτρινος (όπως χλωρό

γρασίδι ή φύλλα), ωχρός πράσινος, ανοιχτός πράσινος, πράσινος, χλωώδης, σε

Ομήρ. Οδ., Σοφ., Ευρ.· *σίτου ἔτι χλωροῦ ὄντος*, σε Θουκ. **2.** κίτρινος, λέγεται

για το μέλι, σε Ομηρ.· *ἀμφι χλωρὰν ψάμαθον*, πάνω στην κίτρινη άμμο, σε

Σοφ. **II.** γενικά, ωχρός, αυτός που έχει ανοιχτό χρώμα, λευκός, *χλωρός ὑπαί*

δείους, σε Ομήρ. Ιλ.· *ἔπειτα ως ἐπίθ.*, λέγεται για τον φόβο, *χλωρὸν δέος*, σε

Ομηρ.· κίτρινος, ωχρός, λέγεται για ανθρώπους που έχουν προσβληθεί από

λοιμό, σε Θουκ. **III.** χωρίς την έννοια του χρώματος, πράσινος, δηλ. φρέσκος,

σε Ομήρ. Οδ., Αριστοφ. **IV.** μεταφ., φρέσκος, ζωντανός, σε Σοφ., Ευρ.·

χλωρὸν δάκρυ, όπως *θαλερὸν δάκρυ*, φρέσκο, πρόσφατο δάκρυ, σε Ευρ.·

χλωρὰ μέλεα, φρέσκα, νεανικά βήματα, σε Θεόκρ.

χλωρότης, -ητος, ή, πρασινάδα, σε Πλούτ.

χναύω, κυρίως *κνάω*, ροκανίζω, δαγκώνω, σε Ευρ.

χνοάζω, μέλ. -άσω, λέγεται για τους νέους, όταν εμφανίζεται η πρώτη τριχοφυΐα στο πρόσωπό τους· μεταφ., *χνοάζων ἄρτι λευκανθὲς κάρα*, μόλις είχε αρχίσει να βγάζει λευκές τρίχες στο κεφάλι του (πρβλ. Σαιξπηρικό «sable silvered»), σε Σοφ.

χνοάω, όπως *χνοάζω* (μόνο σε ενεστ.), λέγεται για τους νέους, σε Θεόκρ., Λουκ.· λέγεται για τις τρίχες που εμφανίζονται στα μάγουλα, σε Ανθ.

χνόη, Ἰων. **χνοίη**, ἦ, **1.** ομφαλός του τροχού μέσα στο οποίο γυρίζει ο άξονας, κέντρο τροχού, Λατ. *modiolus*, σε Αισχύλ., Σοφ. **2.** μεταφ., *χνοίαι ποδῶν*, αρθρώσεις χάρη στις οποίες κινούνται τα πόδια, όπως οι τροχοί γύρω από τον άξονα, σε Αισχύλ.

χνόος, ὄ, Αττ. συνηρ. **χνοῦς**, γεν. *χνοῦ*· **I.** κάθε ελαφριά και πορώδης ουσία, ἄλδος *χνόος*, αφρός που συγκεντρώνεται στην άκρη της θάλασσας, σε Ομήρ. Οδ.· *πωλικὸς χνόος*, αφρός αλόγου, σε Ανθ. **II.** οι πρώτες τρίχες στο πρόσωπο των νέων, Λατ. *lanugo*, σε Αριστοφ.· το χνούδι πάνω στα φρούτα, σε Ανθ.

χόᾶ, ετερόκλ. αιτ. του *χοῦς*.

χοῦνέω, συνηρ. **χωνεύω**, **I.** χύνω μέσα σε καλούπι (*χόανος*), σε Αριστοφ. **II.** χύνω μέταλλο — Παθ., *κεχωνευμένος*, σε Πλούτ.

χοάνη[ᾶ], συνηρ. **χώνη** (*χέω*)· **I.** χωνί, Λατ. *infundibulum*, σε Πλάτ. **II.** = *χόανος*, σε Ανθ.

χόᾶνος, ὄ (*χέω*)· **I.** δοχείο μέσα στο οποίο λιώνει το μέταλλο και στη συνέχεια χύνεται σε καλούπι, σε Ομήρ. Ἰλ., Ησίοδ. **II.** χωνί για λιωμένο μέταλλο, σε Ανθ.

χόες, ετερόκλ. πληθ. του *χοῦς*.

χοή, ἦ (*χέω*), **1.** προσφορά υγρού, Λατ. *libatio*, ιδίως προσφέρονταν στους νεκρούς (*λοιβή* ή *σπονδή* ήταν αυτή που γινόταν για χάρη των θεών), σε Ομήρ. Οδ.· συχνά σε πληθ., σε Τραγ. **2.** σπανίως λέγεται για κάποια άλλη θυσία εκτός εκείνης προς τους νεκρούς, σε Σοφ.

χο-ήρης, -ες (*ἀραρίσκω*), αυτός που χρησιμοποιείται για τη γιορτή των χοών στην Αθήνα (βλ. [χοῦς](#) A. II), σε Ευρ.

χοη-φόρος (*φέρω*), αυτός που προσφέρει *χοάς* στους νεκρούς· *Χοηφόροι*, τραγωδία του Αισχύλου, στην οποία ο Χορός προσφέρει χόες στη σκιά του Αγαμέμνονα.

χοῖ, ετερόκλ. δοτ. του *χοῦς*.

χοϊκός, -ή, -όν (*χοῦς* B), αυτός που προέρχεται από τη γη ή το χώμα, σε Κ.Δ.

χοϊνίκις, -ίδος, ἦ (*χοῖνιξ*)· **I.** ο κύκλος του στεφανιού, σε Δημ.

χοῖνιξ, -ίκος, ἦ, *χοῖνιξ*, μέτρο για στερεά αντικείμενα, = τέσσερις *κοτύλαι* ή δύο *sextarii*, περίπου 1/4 του μεδίμνου, σε Ηρόδ.· μία *χοῖνιξ* σιταριού ήταν το καθημερινό σιτηρέσιο ενός ανθρώπου, σε Ηρόδ.· *ἀπ' ὅπου, ὅς κεν ἐμῆς γε χοῖνικος ἄπτηται*, δηλ. οποιοσδήποτε τρώει από το ψωμί μου, σε Ομήρ. Οδ. **II.** είδος δεσμών ή ξύλου ὅπου μέσα ενώνονταν τα πόδια, σε Αριστοφ., Δημ.

χοιρᾶδ-ώδης, -ες (*εἶδος*), αυτός που είναι γεμάτος από *χοιράδες*, βραχώδης, σε Στράβ.

χοιράς, -άδος, ἦ, **I.** αυτή που μοιάζει με χοίρο, *χοιράδες πέτραι*, βράχοι (που μόλις υψώνονται πάνω από τη θάλασσα), όπως τα νώτα του χοίρου (πρβλ. Βιργίλιου *dorsum immane maris*), σε Πίνδ., Ανθ.· από ὅπου, *χοιράς* ως ουσ., βράχος χαμηλός (βυθισμένος), σε Ηρόδ., Αισχύλ.· ομοίως, *χοιράς Δηλία*, ο Δήλιος βράχος, το βραχώδες νησί της Δήλου, σε Αισχύλ. **II.** σε πληθ., οιδήματα των αδένων του λαιμού, σε Ανθ.

χοίρειος, -α, -ον, Επικ. **χοίρεος, -η, -ον (χοῖρος)**, αυτός που ανήκει στον χοίρο (γουρούνι), σε Αριστοφ., Ξεν.: *χοίρεα* (ενν. κρέα), κρέας του χοίρου (χοιρινό), σε Ομήρ. Οδ.

χοιρίνη[ι], **ή**, μικρή θαλάσσια κόγχη· το κέλυφός της το χρησιμοποιούσαν οι Αθηναίοι δικαστές στην ψηφοφορία, σε Αριστοφ.

χοιρίνος, -η, -ον, = *χοίρειος*, δέρμα του χοίρου, σε Λουκ.

χοιρίον, τό, υποκορ. του *χοῖρος*, γουρουνάκι, χοιρίδιο, σε Αριστοφ.

χοιροκομείον, τό (κομέω), χοιροστάσιο, σε Αριστοφ.

χοιρο-κτόνος, -ον (κτείνω), *χοιροκτόνοι καθαρμοί*, εξαγνισμός από θυσία χοίρου, σε Αισχύλ.

χοιρο-πώλης, Δωρ. -ας, -α, ό (πωλέομαι), αυτός που πουλάει χοίρους, σε Αριστοφ.

χοῖρος, ό και ή, μικρός χοῖρος, γουρουνάκι, σε Ομήρ. Οδ. κ.λπ.

Χολαργεύς, -έως, ό, κάτοικος του δήμου *Χολαργοῦ*, σε Αριστοφ.

χολάς, -άδος, ή, κυρίως σε πληθ. *χολάδες*, έντερα, εντόσθια, σε Ομήρ. Ιλ.· χρησιμοποιούνταν ως χορδές άρπας, σε Ανθ. (αμφίβ. προέλ.).

χολάω (χολή)· **I**. είμαι γεμάτος από μαύρη χολή, είμαι μελαγχολικός, μανιακός, σε Αριστοφ. **II**. *χολόομαι*, είμαι θυμωμένος, σε Μόσχ.· ομοίως, σε Παθ., σε Θεόγν.

χολή, ή, I. 1. χολή, υγρό χολής, σε Αισχύλ., Ευρ., Θουκ. κ.λπ. **2.** σε πληθ., *χολαί*, χοληδόχος κύστη, σε Σοφ.· *δοχαί χολής*, σε Ευρ.· ομοίως, σε ενικ., σε Αισχύλ. **II**. μεταφ., όπως το *χόλος*, Λατ. *bilis*, χολή, υγρό χολής, δηλ. πικρός θυμός, οργή, σε Αισχύλ., Αριστοφ. κ.λπ.· *πάνν έστί μοι χολή*, αναταράσσεται η χολή μου, με τρελαίνει, ανακατεύομαι, σε Αριστοφ.· *χολήν κινεῖν τινι*, στον ίδ.

χολίκιον, τό, υποκορ. του *χόλιξ*, σε Θεόφρ.

χόλιξ, -ϊκος, ή, κυρίως σε πληθ. *χόλικες*, όπως το *χολάδες*, έντερα ή εντόσθια βοδιών, σε Αριστοφ.· σε ενικ., στον ίδ.

χόλιος, -α, -ον και -ος, -ον (χόλος), αγριεμένος, θυμωμένος, σε Ανθ.

Χολλειδής, -ου, ό, κάτοικος του δήμου *Χολειδών*, σε Αριστοφ.

χόλος, ό, I. όπως το *χολή*, χολή, υγρό χολής, σε Ομήρ. Ιλ. **II. 1.** γενικά, μεταφ., χολή, θυμός, πικρή διάθεση, οργή, σε Όμηρ., Ηρόδ., Αττ.· *χόλος έδν τινά*, σε Ομήρ. Ιλ.· *χόλος έμπεσε θυμῶ*, στον ίδ.· *χόλον πέσσειν, καταπέσσειν*·

χόλος σβέσσαι παῦσαι, στον ίδ.· *χόλου παύθη*, σε Ησίοδ.· με γεν. αντικ., οργή προς κάποιον ή εξαιτίας κάποιου, σε Ομήρ. Ιλ.· με γεν. πράγμ., θυμός για κάτι, εξαιτίας ενός πράγματος, σε Σοφ. **2.** το αντικείμενο της οργής, σε Ανθ.

χολόω, μέλ. -ώσω, Επικ. απαρ. *χολωσέμεν*, αόρ. α' *έχόλωσα*· **I**. κάνω κάποιον να θυμώσει, προκαλώ, εξοργίζω, σε Όμηρ., Σοφ. **II**. Μέσ. και Παθ.,

χολόομαι· γ' ενικ. ευκτ. *χολῶτο*, συνηρ. από **χολόοιτο**· μέλ. *χολώσομαι* και *κεχολώσομαι*, Μέσ. και Παθ. αόρ. α', *έχολωσάμην, έχολώθην*, παρακ.

κεχολώμαι, μτχ. *κεχολωμένος*, Επικ. γ' πληθ. υπερσ. *κεχολώατο*· είμαι θυμωμένος ή προκαλούμαι να θυμώσω, σε Όμηρ.· *βασιλῆϊ χολωθείς*,

θυμωμένος με τον βασιλιά, σε Ομήρ. Ιλ.· με γεν., *κεχολωμένος τινός*,

θυμωμένος εξαιτίας ενός ανθρώπου ή πράγματος, σε Όμηρ.

χολ-ώδης, -ες (εἶδος)· **I**. όπως η χολή ή το υγρό χολής, σε Πλάτ. **II**.

νευριασμένος, θυμωμένος, σε Λουκ.

χολώθην, Επικ. Παθ. αόρ. α' του *χολόω*.

χολώσσαι, β' ενικ. Επικ. Μέσ. αορ. του *χολόω*.

χολωσέμεν, Επικ. απαρ. μέλ. του *χολόω*.

χολωτός, -ή, -όν, ρημ. επίθ. του *χολόω*, θυμωμένος, οργισμένος, σε Όμηρ.

χόνδρος, ό, Ι. κόκκος ή κομμάτι από αλάτι, *άλος τρύφεια κατά χόνδρους μεγάλους*, κομμάτια από αλάτι σε μεγάλους κόκκους, σε Ηρόδ.: *χόνδρος*, *απόλ.*, λέγεται για το αλάτι, σε Ανθ. **ΙΙ.** σε πληθ., χοντρά κομμάτια από σιτάρι ή σίτο, απ' όπου φτιάχνεται ο χυλός, σε Αριστοφ.

χονδρός, -ά, -όν, κοκκοειδής, χοντρόκοκκος, *χονδροι άλλες*, πέτρα από αλάτι, σε Αριστοφ.

χόος, ετερόκλ. γεν. του *χοῦς*.

χορᾶγός, Δωρ. και Αττ. του *χορηγός*.

χορ-αύλης, -ου, ό (αὐλός), αυτός που συνοδεύει το χορό με αυλό, σε Ανθ., Πλούτ.

χόρδευμα, τό, λουκάνικο, σε Αριστοφ.